

Jan de Zwart (1945 - 2024)

Kort na de start van het nieuwe jaar bereikte ons het bericht dat Jan de Zwart overleden was, een van onze grondleggers.

De strenge winter van 1956 leidde ertoe dat veel vogels het erg moeilijk kregen en om erger te voorkomen begon een groep gelijkgestemden vogels bij te voeren. Deze activiteiten mondden uiteindelijk uit in oprichting van Vogelwacht West-Zeeuws-Vlaanderen. Met als spilfiguren het echtpaar Rasker en dhr. Enkelaar.

De Vogelwacht richtte zich in de eerste plaats op vogelbescherming, naderhand voerde men toch actie om een plan van tafel te krijgen om dwars door de Baarzandse Kreek een weg aan te leggen, maar vogels bleven de boventoon voeren. Al bij al een te beperkte 'thuisbasis' voor Jan de Zwart.

Hij overwoog zich aan te sluiten bij de Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie (NJN), maar hij zou dan iedere keer naar 'de overkant' moeten. Brugge was, ook met de fiets, heel wat praktischer en hij voelde zich in de jaren '60 snel thuis bij de Belgische pendant BJN. Oprichter Eckhart Kuijken⁽¹⁾ schrijft na de afscheidsbijeenkomst van Jan: "We hebben kunnen luisteren naar een levensgeschiedenis van Jan - Het is zoals het is - maar het begon in Brugge bij de jeugdbond." Met als voorbeeld zijn belevenissen in deze Brugse jeugdbond, ging Jan in het landje van Cadzand zijn eigen weg en hij stichtte met een aantal geestverwanten zijn 'biologische werkgroep.'

Jan was de wegbereider van de biologische landbouw in West Zeeuwsch-Vlaanderen. Daarnaast bestierde zijn vrouw Corrie de biologische tuinderij aan de Oude Haven, waar ze in de eigen schuurwinkel hun teelt-opbrengsten aan de man brachten.

Wat jaren later, november 1984, lezen we in de PZC: "Ecologische vereniging zoekt het grote publiek". De uit vrijwilligers bestaande vereniging betreft een winkel op de kop van de Zuidzandsestraat, vlakbij het gemeentehuis. Vanaf dat moment zijn hun groenten niet langer voorbehouden aan eigen leden, maar komen binnen het bereik van ieder die gezond wil eten.

In het streven naar een verantwoorde omgang met de natuur kon de winkel slechts een kleine rol spelen. Excursies op de tuinderij aan de Commerswal droegen bij aan de bekendheid, maar om een breder publiek aan te spreken, moet je andere wegen bewandelen.

Jan had het in die tijd terechte idee dat de strijd voor natuurbehoud zou aanspreken bij de schooljeugd. Door het benaderen van biologieleraars hoopte hij actieve jeugdleden te werven. Piet Roorda van Eysinga, Hannes de Vries, Ruud Slagter en Jan de Klerk lieten zich winnen voor de goede zaak en begonnen natuurbesef in hun lessen een voorname plaats te geven.

Een doorn in ieders oog was het slechte onderhoud van de voor ons gebied zo kenmerkende knotwilgen. De werkgroep stelt een rapport op waarmee de toen nog zelfstandige gemeenten in ons landje bestookt werden.

Reactie van overheden blijft uit, maar men gaat gewoon aan de slag. In de PZC van mei '73 lezen we dat actiegroep "Behoud Wilg" met een twintigtal liefhebbers op 3e Paasdag bij Hedenessse achterstallig onderhoud zal aanpakken. Middelbare scholen worden voorzien van uitnodigende stencils en een flinke groep begint aan de klus. Zozeer zelfs dat in maart 1976 de PZC schrijft "Redding Oostburgse knotwilgen in zicht." Gemeente Oostburg begint met een project voor het 'werkvoorzieningsschap' om te gaan knotten. Inmiddels is ook Sjaak Herman toegetreden, een compaan die Jan door dik en dun steunt in het knotwerk en kort daarna de regie overnam. Jans inbreng beperkte zich tot het vervoeren van 'het afkomend hout.'

Naast het knotwerk was men in navolging van onze zuiderburen ook hier gestart met gantzellingen. Tegenwoordig met zo'n 15 à 20 vogelaars, maar de allereerste jaren slechts Jan en Eric Marteijs. Vanuit Hoofdplaat doorkruiste het tweetal in de lichtblauwe deuxchevaux onze winterse polders.

Het belang van vogeltellingen, vooral van ganzen en steltlopers langs de kust had Jan opgedaan bij de Brugse BJN. Daar trok men toen al naar Cap Griz Nez om vogeltrek gade te slaan. Naderhand ook bij 't Duumpje een regelmatig terugkerende tocht.

Huize 'Jan & Corrie' vormde toen het middelpunt van een betrokken club waar Jan de spin was in een web, niet zozeer als

Open dag op de ecologische tuinderij - begin jaren '80 (foto archief De Zwart)

voorzitter, maar meer als vader binnen het gezelschap. "Paradoxaal genoeg werd er in de vereniging nooit meer gelachen als toen in de jaren '70 de natuur overal om ons heen nog onbekommerd vernield werd."

Organiseren van ganzenexcursies, voor de 'ganzefielen' zoals Jan hen noemde, en waterwildtellingen werden vast onderdeel van het programma.

De biologische werkgroep timmert verder flink aan de weg en begin 1975 drukt de PZC "De vogelbeschermingswacht 't duumpje en de biologische werkgroep in West-Zeeuwsch-Vlaanderen hebben elkaar gevonden."

De vogelwacht met zo'n 180 leden bestond eigenlijk alleen nog op papier, terwijl Jan in de krant verwoordt: *dat een grote groep veel sterker staat als er op een gegeven moment iets naar voren gebracht wordt. Als het allemaal kleine groepjes zijn die hun mening zeggen, dan heeft dat, ondanks het feit dat er soms keiharde waarheden worden geponeerd, minder invloed dan dat dat door een grote groep gedaan wordt.*

Waar de vogelwacht getypte nieuwsbrieven uitbracht, verscheen de eerste uitgave van "Natuurbeschermingsvereniging'-West Zeeuws Vlaanderen 't Duumpje" in druk met een voorwoord van voorzitter mr. H.A.R. de Mul. Hij schrijft: "Eigenlijk is de vereniging een voortzetting van de reeds jaren bestaande, doch feitelijk uitgebluste Vogelbeschermingswacht Het Duumpje".

Tevens "een onderdeel van de vereniging is b.v. de biologische werkgroep, welke tot nu toe met veel enthousiasme werkzaam geweest is aan een veelzijdig programma." Het eerste bestuur wordt gevormd door mr. H.A.R. de Mul, Jan de Zwart, Thijs Kramer, Petrus van 't Westeinde en boswachter Cees Riemsdag.

Tenzelfdertijd nam men deel aan een internationale telling, een voettocht van Breskens tot Braakman. Met zijn strandwerkgroep zocht Jan fossiele schelpen en met dierenarts Van de Vijver reed een heel gezelschap 1 oktober 1977 door het landje van Cadzand: "Tegen het zenderpark" bij Biervliet. Het plan om een zenderpark te bouwen temidden van een vogeltrekgebied moest en zou van tafel!

En er waren meer in het oog springende acties. Zoals de actie "Van hoogbouw komt verval" en het opstellen van protestborden bij 'de boot' tegen de verknoeiing van de kust door woningbouw puur ten behoeve van de recreatie. Pastoor Omèr Gieliet paste naadloos in dit gezelschap met een beeld als 'De wachters van de Schelde.' Het maakte deel uit van de actie Redt de Schelde, waarbij ook Greenpeace betrokken was.

Naast het verenigingsbestuur ontstond in de loop der jaren een aantal wisselende en vrij autonoom opererende werkgroepen waarvan de planologie-werkgroep zich het meest bezighield met de 'dorps' - politiek. Een vogelwerkgroep kwam hier minder

mee in aanraking, alhoewel de planologie-werkgroep hen bijstond toen de recreatiesector alle kreken tot onderdeel van hun kano-netwerk wilde bestemmen.

Van een echte scheiding tussen werkgroepen was destijds overigens geen sprake. Jan draaide met zijn op de praktijk gestoelde en welhaast encyclopedische kennis min of meer met alle werkgroepen mee. En dat gold voor velen in die periode.

Jan bleef deelnemen van het bestuur totdat hij het in 1994 te druk kreeg met zijn bedrijf en hij zich niet langer herkiesbaar stelt. In het bestuursverslag lezen we: "Als adviseur op vrijwillige basis blijft hij echter steeds welkom op onze bestuursvergaderingen". Ook stopt hij met deelname aan de werkgroep planologie.

De laatste decennia verliet hij zich erop dat zijn gedachtegoed binnen de vereniging door velen gedeeld werd en hij beperkte zich tot momenten waar hij met oude getrouwen een boom kon opzetten. Daarnaast was ieder bij hem welkom met vragen in de trant van: "Wa zouwe hie dao noe mee doen?" Helaas: "Het is zoals het is".

Met dank aan de bijdragen van Roger Blaakman, Leo D'hoore, Sjaak Herman, Eric Martejn, Etienne de Meijer, Peter Verdurmen (z/w foto's) en Awie de Zwart

1) Eckhart Kuijken (Dilbeek, 1942) is een Belgisch bioloog.

Actie 'Redt de Schelde' samen met Greenpeace. Scheldedijk 1988 (Peter Verdurmen)

